

Безпосередній негативний вплив на загальну картину економічної стабільності спричинив конфлікт на Донбасі. Відбувся розрив єдиної економічної системи, з якої викреслена велика промислова територія. Сучасні реалії існування Донбасу, саме політична криза та війна спричинили занепад у першу чергу самого регіону. За останніми даними головного управління статистики в Донецькій області, промислове виробництво (без зони проведення АТО) за два місяці 2015 року впало в 2,2 рази у порівнянні з відповідним періодом минулого року [3].

Військовий конфлікт на Донбасі безпосередньо спричинив подальше зростання безробіття, яке спостерігалось в регіоні на протязі останніх років і було тоді пов'язане із скороченням промислового виробництва, майже у всіх галузях, через економічний спад у світі, що спричинило зменшення світових цін на сировину (а саме, на сталь), здороження іноземних фінансових ресурсів, скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту на промислову продукцію.

Внутрішня міграція населення із тимчасово окупованих населених пунктів потребує значних коштів для облаштування переселенців, надання пакету соціального захисту не лише для потенційних робітників, але й для непрацевдатних і дітей; для створення нових робочих місць. Економічна криза і ведення військових дій на сході практично унеможлиблює надання переселенцям робочих місць, при тому, що частка населення на місцях само потерпає від безробіття і це створює осередки соціальної напруги в регіонах.

Виходячи із сучасних реалій існування економіки України в умовах кризи, пов'язаною з тимчасовою втратою Криму, військових дій на Сході, які негативно вплинули на усі аспекти життєдіяльності країни і в першу чергу на зростання безробіття, необхідна розробка нової стратегії відтворення економічного розвитку. Цю стратегію необхідно спрямувати на відтворення високотехнологічного та імпорто-замінного виробництва на конкурентних засадах орієнтованого в першу чергу на внутрішній ринок. Такий підхід сприятиме позитивним структурним перетворенням в економіці країни, забезпечуючи на цій основі стратегічні передумови сталого розвитку економічного зростання.

Література

1. Антоненко Г. Чи потрібна Україні промислова політика? [Електронний ресурс] / Антоненко Галина. — 2015. — Режим доступу до ресурсу: http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/ces_industrial_policy_20150810_ukr.pdf.
2. Державний комітет статистики України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Купріянова І. Як занепад Донбасу позначиться на економіці України? [Електронний ресурс] / Інна Купріянова — Режим доступу до ресурсу: <http://www.dw.com>.

УДК 336+303(477)

**Маріанна КОХАН,
Лілія ЛЕВИЦЬКА ***

КРИЗОВА ДИНАМІКА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ПРИЧИН І ПЕРСПЕКТИВ

КРИЗИСНАЯ ДИНАМИКА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ: АНАЛИЗ ПРИЧИН И ПЕРСПЕКТИВ

CRISIS DYNAMICS OF UKRAINE'S ECONOMY: ANALYSIS OF THE CAUSES AND PROSPECTS

Анотація. Увага сконцентрована на порівнювальних характеристиках двох кризових періодів в Україні, а також їхніх наслідках для стримування кризових шоків у середньостроковій перспективі, а з тим — і можливим відновленням стійкого економічного зростання.

Аннотация. Внимание сконцентрировано на сравнительных характеристиках двух кризисных периодов в Украине, а также их последствиях для сдерживания кризисных шоков в среднесрочной перспективе, а с тем - и возможным восстановлением устойчивого экономического роста.

Abstract. Attention is focused on the comparative characteristics of two periods of crisis in Ukraine, and their implications for crisis containment shocks in the medium term, and also possible resumption of sustainable economic growth.

* **КОХАН Маріанна Остапівна / Марианна КОХАН / Marianna KOKHAN** — к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка, e-mail: marianna.kokhan@gmail.com

ЛЕВИЦЬКА Лілія Ігорівна / ЛЕВИЦЬКА Лилия / Liliia LEVYTSKA - магістрант, Львівський національний університет імені Івана Франка, e-mail: lia_maria@mail.ru

Економічна криза — це значне порушення рівноваги в господарській системі, що часто супроводжується втратами й розривом нормальних зв'язків у виробництві й ринкових відносинах, що, в остаточному підсумку, веде до дисбалансу функціонування економічної системи в цілому. Тема економічної кризи на сьогодні є дуже актуальною, тому що не знаючи причин кризи в Україні, неможливо знайти шляхи до її подолання.

Україна — єдина серед європейських країн застрягла в міжкризовому просторі. Після глобальної кризи 2008—2009 рр. більшості країн вдалося відновити позитивну економічну динаміку, Україна ж сьогодні знову потерпає від кризових проявів. Нинішня вкрай слабка економічна динаміка — в умовах триваючої військової агресії, поглиблення і розширення негативних тенденцій в економіці, низького рівня довіри до системи державного управління, високої корупції, слабкої фінансової дисципліни, незадовільної інвестиційної привабливості та надмірного боргового навантаження — вказує на збереження «переддефолтних» ризиків і втрату країною гідного місця у світовій економіці.

У зв'язку із цим було поставлено завдання здійснити порівняння характеристик двох кризових періодів в Україні, виявити спільні та відмінні риси в причинах, тенденціях розвитку та можливих наслідках.

За короткий період Україна вже вдруге намагається подолати кризовий шок. Кожен із шоків мав свої особливості, і основу кожного формували свої чинники і складові. Водночас, спільність розгортання кризових процесів в Україні у 2008—2009 рр. і 2013—2015 рр. вказує на те, що результати та наслідки двох кризових процесів, імовірно, також можуть виявитися близькими.

Характеризуючи кризу 2008—2009 рр. можна сказати, що в Україні, як і в усьому світі, вона була дійсно неочікуваною, а щодо кризи 2013—2015 рр., що країна до неї наближалася послідовно. На наш погляд, нинішнє економічне падіння є не стільки наслідком короткострокового політико-економічного шоку та російської агресії, скільки результатом слабкої економічної політики влади у попередні роки. Більше того, в Україні кризові процеси 2013—2014 рр. можуть інтерпретуватись як поновлення і подовження кризових процесів 2008—2009 рр. Тому неналежна увага до чинників розгортання та поглиблення кризових впливів формує високі ризики поновлення кризових шоків.

Позитивна динаміка ВВП 2010—2011 рр. у багатьох аспектах була зумовлена переважно «ефектом низької бази», а не структурним оздоровленням чи посиленням конкурентоспроможності. Фактично нульове зростання 2012—2013 рр. означало, що в країні не створюється базис стійкого економічного відновлення і, по суті, відбувається консервація як виробничого сектору, так і рівня добробуту населення, що, своєю чергою, обмежуюче впливало на сукупний попит, а відтак і підприємницьке середовище.

Наголосимо, глобальна фінансова криза 2008—2009 рр. руйнівним чином вплинула на Україну, насамперед, на сектор промисловості, обсяг виробництва якого протягом осінньо-зимового періоду 2008—2009 рр. після кількарічного зростання скоротився майже удвічі [3]. Хоча падіння промисловості у 2012—2013 рр. не мало шокового характеру, подібного до 2008—2009 рр., проте втрати у промисловості інерційно продовжувались, і індекс промислового виробництва наприкінці I півріччя 2014 р. знаходився на рівні найнижчих показників 2009 р. («дна» глобальної кризи) [4].

Кризові явища вплинули як на структуру ВВП, так і на інвестиції. Практично всі отримувані ресурси, як домогосподарств, так і державного сектору, витрачались на підтримання поточного рівня споживання і добробуту.

Варто зазначити, що українська модель зростання докризового періоду, заснована на експортній експансії товарів з низькою доданою вартістю, вже не може бути дієвою ані в середньо-, ані в довгостроковій перспективі, зважаючи на зміну структури і чинників зростання глобальної економіки. На наш погляд, лише інвестиційне розширення надасть Україні шанс на економічне відновлення. Тому в сьогоднішніх реаліях України посилення інвестиційного сприяння є одним з найактуальніших завдань економічної політики держави.

Інфляційна складова 2008—2009 рр. і 2013—2014 рр. впливали була дуже схожою за трендами та причинами. В обох випадках серед основних чинників стрімкого зростання цін були: стрімка й обвальна девальвація гривні та адміністративне підвищення житлово-комунальних тарифів. Україна впродовж своєї короткої історії чи не найбільше серед європейських країн потерпала від нераціональної і слабкої валютної політики. З середини 1996 р., коли була впроваджена гривня, і до середини 2015 р. гривня здешевшала практично на порядок. Тобто, можна стверджувати, що Україна перебуває у стані перманентного негативного валютного очікування, і валютний обвал навесні 2014 р. не може вважатися «надзвичайною» подією. Валютна політика і валютна динаміка в обидва кризові періоди (2008—2009 рр. і 2013—2015 рр.) має багато спільних рис, що вказує на ігнорування (або слабку усвідомлюваність) уроків кризових явищ на валютному ринку України, а з тим — ставить під сумнів можливості попередження валютних криз у найближчому майбутньому або ж повного знецінення національної валюти.

Україна, як і раніше, залишається вкрай обмеженою в доступі до валютних ресурсів. У кризові періоди фактично лише ресурси МФІ, насамперед, МВФ, слугували джерелом наповнення резервів, а також утримання на прийнятному рівні важливих макроекономічних індикаторів, тому й співпраця з МВФ залишається серед політичних пріоритетів. Якщо в докризовий період зовнішньоторгові позиції України виглядали цілком безпечними, то дві кризові хвилі поспіль сформували високо ризикове боргове середовище. Боргові ж сплати та обслуговування (в іноземній валюті) Україна може здійснювати лише в результаті успішної зовнішньоекономічної діяльності, що на сьогодні вкрай ускладнено. Звернемо увагу, що з початку кризи 2008—2009 рр. майже втричі зросли боргові зобов'язання КМУ і НБУ. Проте, якщо Нацбанк після значних запозичень 2010—2011 рр. надалі зумів зменшити свої борги, то Уряд продовжував активно виходити на зовнішні ринки. Відтак, уже в 2011 р. сукупний зовнішній борг КМУ та НБУ вперше за останнє десятиліття перевищив рівень валових валютних резервів країни [2].

На сьогодні Україна, щоб не допустити чергового кризового шоку, ймовірно, може використати антикризові заходи і заходи з економічного відновлення, які належним чином не були враховані та задіяні в посткризовий період 2010—2012 рр. Найважливішою в нинішній ситуації з економічної точки зору є прискорена інтеграція українських виробництв у світові виробничі, торговельні, фінансові мережі, що дозволило б країні подолати відставання від світових тенденцій.

У світовій економіці посткризове економічне відновлення (після фінансової кризи 2008—2009 рр.) відбувається повільніше, ніж очікувалося за оптимістичними сценаріями. Після відносно успішних 2010—2011 рр. світова економіка не змогла утримати новий тренд зростання, а показники світового розвитку у 2012—2013 рр. виявилися, хоч і переважно позитивними, проте помітно гіршими, ніж у попередні два роки (за показниками глобального зростання). Зокрема, зростання світового ВВП у 2010 році становило 4 %, а у 2012 — 2,3 %; валові інвестиції у 2010 — 5,3 %, а у 2012 — 4,6 %; торгівля — 12,6 % і 3,2 % [4].

Варто зазначити, що модернізація виробництв, поширення нових технологій, підвищення кваліфікації працівників, оновлення менеджменту відбуваються не автоматично, а тому країни (переважно з висхідними економіками) стикаються як з ризиками втрати «традиційних» (для них) ніш і ринків збуту, так і з необхідністю значного часу для освоєння нових конкурентних виробництв (з відносно високою доданою вартістю), що не є безболісним для економіки.

Галузевими лідерами сучасного періоду економічного відновлення є торгівля та інвестиції. Розвиток світової торгівлі відбувається в умовах парадоксу. З одного боку, переважно усі країни погоджуються з необхідністю прискорення торгівлі, проте протекціоністські заходи, які стримуюче впливали на розвиток торгівлі, а з тим і інвестицій, залишаються вельми популярними.

Втім, якщо міжнародна торгівля все ж поступово відновлює позитивну динаміку, то в умовах низької довіри між урядами та економічними агентами саме міжнародні інвестиційні потоки демонструють високу чутливість до політичних і економічних негараздів. Зазначимо, що саме у 2012 р. відбулася «знакова» зміна у структурі ПІІ, яка може мати глобальний вплив на подальші світові інвестиційні потоки. Вперше країни, що розвиваються, отримали ПІІ більше, ніж розвинуті країни. Між тим, період посткризового відновлення вкотре висвітлив вагомість інвестицій у країну для забезпечення її економічної міцності. Так, ті країни, яким вдалося підтримати інвестиційну привабливість і не допустити інвестиційного обвалу в період глобальної кризи, досягли значно кращих результатів посткризового відновлення (Китай, Аргентина). Чим меншими були втрати країн в інвестиційних обсягах, тим меншими були втрати як в економічній динаміці загалом, так і доступу приватного сектору до фінансових ресурсів.

Макроекономічна стійкість країн до зовнішніх шоків значною мірою залежить від їх спроможності не допустити інвестиційного обвалу, втрати інвестиційної привабливості, скорочення інвестиційних ресурсів. На жаль, Україні не вдалося запобігти інвестиційним втратам, а з тим — значимість країни для світової економіки помітно зменшилася (економічне зростання та зміна частки інвестицій набули на від'ємних значень).

З початку 2000-х років економіка України характеризувалася стійкою позитивною динамікою, середньорічні темпи економічного зростання упродовж 2001—2007 рр. перевищували 7 %. Криза ж 2008—2009 рр. відкинула українську економіку на кілька років назад, а кризові процеси 2013—2015 рр. дедалі більше погіршуватимуть позиції України у світовій економіці в середньостроковій перспективі. Слід визнати, що в посткризовий період 2010—2013 рр., коли світовій економіці вдалося відновити відносно стійке зростання, а висхідні економіки навіть прискорили темпи економічного відновлення, українська економіка занурилась у довгострокову рецесію. Бурхливі події 2014 р. лише акцентували кризовий стан — нагадаємо, впродовж 2012—2013 рр. темпи зростання вітчизняної економіки фактично були нульовими. Відтак, нинішня динаміка української економіки дедалі більше відстає від світових тенденцій. Місце України у Світовій економіці у 2000 році — 32, у 2008 — 179, у 2011 — 163, у 2014 — 143 [4]. Особливо відчутним було погіршення економічної динаміки України серед висхідних країн. Так, якщо в докризовий період частка України в за-

гальному ВВП висхідних країн складала близько 0,9 %, то в посткризовий період вона скоротилася приблизно на третину, а у 2014 р. — скоротиться до рівня практично вдвічі меншого, порівняно з кращими докризовими показниками [1].

Світове посткризове відновлення вкотре висвітлює вагомість інвестицій для забезпечення економічної міцності країни. На жаль, в Україні інвестиційні втрати 2008—2009 рр. суттєво погіршили готовність світових інвесторів до входження у країну, а нераціональна інвестиційна політика 2010—2013 рр. по суті відвернула (вітчизняних і міжнародних) інвесторів від вітчизняної економіки, наслідком чого стало подальше вимивання інвестиційного потенціалу.

Зовнішньоекономічні складнощі посилюються тим, що в Україні останніми роками стрімко зростає зовнішній борг — як державний, так і приватний — структура якого дедалі більше ставала ризиковою. Так, сьогодні короткостроковий борг у 3—4 рази перевищує рівень валютних резервів країни, а відтак, є чинником стійкого зростаючого попиту на іноземну валюту, що додатково посилює девальваційний тиск на національну валюту.

Характерним для української економіки негативними особливостями, що є глибинними причинами кризового стану, залишається: низька продуктивність, енергоємні технології, слабка диверсифікованість економіки, низька конкурентоспроможність продукції на світових ринках, залежність від монопольних зовнішніх джерел сировини та енергії. Донедавна кризові хвилі не спонукали різноманітні українські уряди до необхідних структурних зрушень у вітчизняній економіці.

Сьогодні Україна вкотре опинилася на межі економічного виживання. Втім, попри значні складнощі, країна зберігає потенціал відновлення. І за умови прискореного реформування, зміни системи державного управління, активного залучення до світових виробничих і фінансових потоків Україна зможе у відносно стислий період посісти гідне місце у світовій економіці.

Література

1. Фесенко М. Глобальна економічна криза: причини та наслідки / М. Фесенко // Зовнішні справи. — №12. — 2008. — С. 26—34.
2. Боднарюк С. М. Сучасна економічна криза в Україні / С. М. Боднарюк, А.Ю. Полянська [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/newslite>
3. Юрчишин В. Україна від кризи до кризи / В. Юрчишин, К. Маркевич // Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Експерти про стан і перспективи економіки. Громадяни про ситуацію у країні, про владу, її підтримку і відповідальність. — К.: Центр Разумкова, 2014. — 60 с.
4. Global Investment Trends Monitor (Випуски різних років).— [Електронний ресурс] — Режим доступу: [http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-\(Series\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-(Series).aspx).

УДК 330.43

Анастасія КУТЕРЕЩИНА

Ельвіра КОВПАК*

МОДЕЛЬ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ИНДЕКСА ПФТС ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ПОРТФЕЛЯМИ ЦЕННЫХ БУМАГ НА ТАКТИЧЕСКОМ УРОВНЕ

МОДЕЛЬ ПРОГНОЗУВАННЯ ІНДЕКСУ ПФТС ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ НА ТАКТИЧНОМУ РІВНІ

PFTS INDEX FORECASTING MODEL FOR PORTFOLIO MANAGEMENT AT THE TACTICAL LEVEL

Анотація. Мониторинг фондового рынка, разработка прогнозов его развития — неотъемлемые процедуры в системе управления портфелем ценных бумаг. Целью данной работы является апробация метода двойного экспоненциального сглаживания для прогнозирования ежемесячных значений индекса ПФТС — индикатора украинского фондового рынка.

Анотація. Моніторинг фондового ринку, прогнозування його розвитку — невід'ємні процедури управління портфелем цінних паперів. Метою статті є тестування методу подвійного експоненційного згладжування для прогнозування середньомісячних значень індексу ПФТС — індикатору українського фондового ринку.

* КУТЕРЕЩИНА Анастасія Александровна / Анастасія КУТЕРЕЩИНА / Anastasia KUTERESCHINA — магистрант, Харьковський національний університет ім. В.Н. Каразіна, e-mail: bilbery@inbox.ru

КОВПАК Ельвіра Александровна / Ельвіра КОВПАК / Elvira KOVPAK — к.э.н., доцент, Харьковський національний університет ім. В.Н. Каразіна, e-mail: kovpak.elvira@gmail.com